

Pszichológia

az iskolában és óvodában

Maros megyei Neveléslélektani Központ folyóirata X évfolyam/ 2 szám június 2024

Pszichológia

az iskolában és óvodában

SZERKESZTŐSEG CIME:

Targu Mures, str. Victor Babes, nr 11

E-mail: neveléslektanikozpont@gmail.com

www.cjraems.ro

Tel.: 0265211246, 0745/315-332

FŐSZERKESZTŐ:

Porkoláb Annamária

Hozzájárulók: Marton Emőke Csilla, Muica Ottó,
Tőkés-Szabó Judit-Blanka, dr. Pápai Annamária,
Takács Erika, Dozsa Zsuzsanna, Györfy Enikő.

FEDŐLAP, DTP: Fábián Csaba

FOTOK: INTERNET

A felkérés nélkül beküldött képekért és
kéziratokért nem vállalunk felelőseget!

Az olvasói levelek közlésének és esetleges
rövidítésének jogát a szerkesztőség fenntartja.

A lapban megjelent cikkek
és képek bármilyen
után közlése, utánnyomása,
sokszorosítása és elektronikus tárolása
kizárólag a kiadó előzetes
engedélyével történhet.

PSZICHOLÓGIA az iskolában és óvodában

ISSN 2248-3853

www.cjraems.ro

SZÜLŐK ISKOLÁJA 3

- Gyermekünk érzelmi nevelése

ÉLETLECKÉK 5

- Mesterséges intelligencia: bővülő lehetőségek, előreláthatatlan következmények
- Vitatkozás helyett, vitázás!

OKTATÁS 12

- Mit csinál az iskolai tanácsadó?
- A népdal és a népi gyermekjátékok beszédfejlesztő hatása

LELKI EGÉSZSÉG 16

- A mese szerepe óvodáskorban
- Mire taníthat az erdő már óvodáskorban?

GYERMEKEINK ÉRZELMI NEVELÉSE

Marton Emőke Csilla

“Deák Farkas” Gimnázium, Napköziotthon, Nyárádszereda

„Jól csak a szívével lát az ember. Ami igazán lényeges, az a szemnek láthatatlan.”

Antoine de Saint-Exupéry: A kis herceg

Úgy gondolom, hogy szülőként példamutatással, az érzelmeink, indulataink megfelelő kezelésével mi tanítjuk gyermekeinket a helyes vagy helytelen reagálási módra.

Fontosnak tartom, hogy gyermekeinket tanítsuk meg indulataik kezelésére és érzelmeik kifejezésre juttatására egyaránt. A ma felnövő generáció az előzőnél világszerte hajlamosabb az érzelmi zavarokra: magányra, depresszióra, dühre, féltelenségre, idegességre, szorongásra, indulatosságra, agresszióra. Szükség van tehát az érzelmi nevelésre: az önismeret, önkontroll, az empátia, odafigyelés a másokra, a konfliktuskezelés és az együttműködés elsajátítására.

Az érzelmeink lényegében egytől-egyig cselekvésre való indíttatások, az evolúció által

belénk rögzült, azonnal bevethető minták, melyeket a szocializációnk során egyénibbé tettünk. A bennünk kiváltódott érzelmeknek megvan a maguk sajátos biokémiai folyamata. Fontos, hogy szülőként már kicsi korban megkezdjük gyermekeink érzelmi nevelését is. Sok türelemmel, toleranciával, példamutatással tegyük mindezt. Az érzelmek megnevezése és arckifejezéshez kötése alapvető cél, mert ha nem vagyunk képesek egyértelműen felismerni, leolvasni a másik személy arcáról az érzelmeket, komoly bajba kerülhetünk. Ha tévesen értelmezzünk, például ellenséges reakciónak vélhetünk egy semleges jelzést, melyre akár agresszíven is reagálhatunk. Viselkedés, viselkedést szül. Az érzelmi nevelést ösztönösen, csecsemőkorban elkezdjük gyermekeinkkel. A

picik dühödt sírásából nyilvánvaló, hogy igen heves érzelmeik vannak. Anyaként keressük, mit tehetünk értük, hogyan nyugtassuk meg őket. A hisztis korszakot könnyebb elviselni, ha következetesek és türelmesek maradunk.

A gyerekeknek 5-6 éves korukra meg kell tanulniuk felismerni és megfogalmazni az alapérzelmeiket. Az öröm, a bánat, a düh, a félelem, a meglepetés és az undor mind olyan érzés, melyet átéltek életük során. Érzelmi kitöréskor fogalmaztassuk meg velük érzéseiket és legyünk segítségükre azok beazonosításában. Gyermekeinkre 4 éves korukban általában jellemző életkori sajátosság a „nagyotmondás”. 5 éves korukra a szerénységnek utat nyitó önismeret kialakulása veszi kezdetét. Óvodáskor vége, iskoláskor kezdete a társas érzelmek kialakulásának időszaka: szerénység, féltékenység, gőg, bizonytalanság, irigység és az önbizalom segít abban, hogy másokkal össze tudják mérni magukat. Az iskoláskor időtartama alatt megtanulja magát „értékelni, besorolni”: népszerűségét, vonzerejét, tudását másokéval összehasonlítani. 6-14 éves korig az iskola egy „próbaterep”, meghatározó élmény a serdülőkorra nézve, hiszen javarészt az ott elért sikerek, illetve sikertelenségek kihatnak a gyermek önértékelésére. A kudarc önsorsrontásba csaphat át, mellyel gyermekünk egész életén át, ronthatja a saját esélyeit. Fontos még, hogy ebben a korban megtanulja késleltetni a vágyteljesítést, kialakuljon benne a társas felelősségérzet, kordában tudja tartani érzelmeit és optimistán tekintsen a világra. A középiskolába való átlépés a gyermekkor végét is jelenti. Kamaszaink ebben a korszakukban

találkoznak először az alkohol, a drog, a dohányzás, a szexualitás kísértésével. Fontos, hogy bizalommal fordulhasson a szüleihez. Az önbizalmuk erősítése, az önismeret, a fejlődni tudás képességének erősítése a szülő és az iskola közös feladata. Tnítsuk meg őket indulataik kezelésére. Fejlődépszichológus szakemberek „közlekedési lámpa” kontrollját hasznosnak és könnyen elsajátíthatónak tartom:

Piros: 1. Állj! Higgadj le, gondolkozz, mielőtt lépnél!

- Sárga:** 2. Fogalmazd meg, mi a gond és mit érzel!
3. Tűzz ki pozitív célt!
 4. Találj ki több lehetséges megoldást!
 5. Gondold végig a következményeiket!

Zöld: 6. Törekedj a legjobb terv megvalósítására!

Kisgyermekkorban szükséges a szülői közreműködés, irányítás, amikor már elsajátították a technikát, önállóan is képesek lesznek alkalmazni. Esténként szakítsunk időt gyermekeink beszámolóira, szánjunk időt, hogy meghallgassuk mi történt velük aznap. Élménybeszámolójuk figyelmes meghallgatása után tegyünk fel pár érzelmekre vonatkozó kérdést. Mit éreztél akkor, mit gondolsz, mit érezt a másik? – mindig a szituációnak megfelelően. Lehet nagyobb gyermek esetében boncolgatni, mit kellett volna másképp tenni, hogy a végkifejlet kedvezőbb legyen. Ha szeretettel, odafigyeléssel, sok beszélgetéssel neveljük gyermekeinket, megtanítjuk őket megfogalmazni és kimondani érzéseiket, boldogabb és kiegyensúlyozottabb generáció nőhet fel.

MESTERSÉGES INTELLIGENCIA:

BŐVÜLŐ LEHETŐSÉGEK, ELŐRELÁTHATATLAN KÖVETKEZMÉNYEK

Muica Ottó, iskolapszichológus

Rohamosan fejlődő ívet mutat a mesterséges intelligencia világa (a következőkben MI-nek rövidítem), ezzel számos felhasználási, tartalomalkotási lehetőség tárul elénk, egyre kevesebb erőfeszítést igényel részünkről az egyre komplexebb tartalmak generálása. Már a számítástechnika legelején alapvető igény volt a digitális világ adta lehetőségek kiaknázása, emberi képességeink kiegészítése, bővítése és számos területen elvégzendő feladataink megkönnyítése.

A következőkben egyrészt be szeretnék mutatni pár aktuális jelenséget és felhasználási lehetőséget a MI terén, valamint megosztanék néhány saját eszmefuttatást, gondolatot, főként ennek középiskolás tanulókra gyakorolt hatásairól. Leírt gondolataim spekulatív jellegűek, esetleges általam feltételezett hatásokat ragadnak meg, ezek valóságértékének megerősítése kutatásokat igényel és részben iskolapszichológusi munkám során észlelt észrevételeimre alapoznak.

A mesterséges intelligencia napjainkban, ujjaink hegye alatt

A telefonok már miniatűr számítógépek, könnyedén bővítjük, személyre szabjuk a bennük működtethető alkalmazásokat, az internet is lassan alapvető kellékké vált. Kiválik azonban az olyan alkalmazások halmaza, melyek valamilyen mesterséges intelligenciát használnak alapul különféle tartalmak létrehozására. Egyik legemléstremélytőbb MI fejlesztő cég az OpenAI, melynek népszerű terméke a GPT (Generative Pre-Training Transformer) nevű multimodális nagy nyelvi modell, amely jelenleg a negyedik verzióánál tart és többek között lehetővé teszi a különféle szöveges, képi

tartalmak generálását pillanatokon belül, akár mobilkészülékeinken is. Illetve képes egy teljes cikket, esszét, szöveges tartalmat generálni bármilyen témában, tetszőleges terjedelemben és teljesen személyreszabott módon. Pár szavas utasítás alapján másodperceken belül hozzáférhetünk egy eredeti módon előállított cikkhez, írott tartalomhoz, vagy válaszokat adhat kérdéseinkre és olyan ötleteket tud létrehozni, melyek nem valószínű, hogy megfordultak volna akkor és olyan mennyiségben fejünkben. Angol nyelven igényel utasítást, de napjainkban az angol-magyar és magyar-angol fordítás nem jelent gondot, így könnyűszerrel használhatja bárki. Ugyan a szóban forgó cég másik terméke a Dall-E, amely képes 12 billió paramétert felhasználva egyedi tartalmakat alkotni képek formájában, de létezik még számos egyéb olyan képgeneráló MI, ami élethű, fényképszerű tartalmakat hoz létre általunk megadott paraméterek alapján. Például, ha akarjuk, lehetőségünk van hozzáférni egy faágon pihenő kék, tollasfülű elefánt képéhez.

A kék tollasfülű elefánt képének létrehozása mindössze 8 másodpercembe került a [limewire.com](https://www.limewire.com) webhelyen

Létezik számos hanggenerátor, amely beszédbe önti az általunk írt szöveget, adhatunk neki nyelvi akcentusokat, akár női, férfi, vagy gyerekhangon is megszólaltathatjuk, hozzáférhetünk jobbnál jobb zenegenerátorhoz, melyekben egyszerűen leírjuk milyen zeneszámot szeretnénk hallani és pillanatok alatt előtűnik terem (pl. Loudly, Mubert, Aiva, SoundRaw stb.).

Mai MI világunkban virtuális személyekkel is megismerkedhetünk, akik igazából nem léteznek, csak MI-k és rátanulnak igényeinkre, személyiséget építenek ki, aztán bármikor társaloghatunk velük mint egy valós személlyel. Egy általam próbált ilyen alkalmazás a Replika (Luka, Inc-től), meglepően realisztikus beszélgetéseket folytathattam vele és érzelmi viszonyulásai is voltak. Sőt, bármikor új nevet adva, nullától kezdhettem kedvem szerint “nevelni” egy új virtuális személyt, aki beszélgetéseinknek köszönhetően másképp alakította jellemét, majd önálló nézőpontokkal rukkolt elő, melyből nézeteltéréseink is akadtak.

Talán jelenleg az egyik legvitatottabb fejlesztés alatt álló MI az OpenAI Sora nevű videógenerátora, ami már működőképes és jelenleg a “red team” (vörös csoport) próbaidőszakában van. A vörös csoport olyan szakemberekből áll, akik különféle teszteknek vetik alá a programot, azzal a céllal, hogy kifürkéssék az esetleges nem kívánt, vagy negatív célokra kihasználható gyengepontokat, ezzel növelve majd a biztonságosabb felhasználását, mikor nyilvánosságra kerül.

Mira Murati, az Open AI technológiai vezetője egy márciusi Wall Street Journalnak adott interjúban kijelentette, hogy idén széleskörben hozzáférhetővé válik a Sora AI. A Sora japánul eget jelent, alkotói a határtalan kreatív potenciált szándékozták aláhúzni ezzel a névvel. Megdöbbenően realisztikus videókat generál a Sora AI egyszerű pár soros szöveg alapján.

A fenti képrészlet egy Sora AI által generált videóból származik, a videó létrehozásához adott leírás a következő volt: ‘Egy elegáns nő sétál egy tokiói utcán, tele meleg fényű, izzó neonokkal és animált városi feliratokkal. Fekete bőrkabátot, hosszú piros ruhát és fekete csizmát visel, fekete táskát visz. Napszemüveget és vörös rúzsot visel. Magabiztosan és lazán sétál. Az utca nedves és fényvisszaverő, ami

a színes fények tükörhatását eredményezi. Sok gyalogos sétál.’ -
Forrás: <https://cdn.openai.com/sora/videos/tokyo-walk.mp4>

Egy, a szoftver bemutatása után végrehajtott felmérés alapján (HarrisX/Variety Intelligence Platform, Március 2024) a felmérésben szereplő amerikai felnőttek közül ötöt nyolc tesztvideóból hamisan azonosítottak (emberi felvételnek, nem MI készítésűnek és fordítva).

Láthatunk még számos demonstrációs videót a Sora AI weboldalán, több közülük első pillantásra teljesen valós felvételnek észlelhető. Erőteljes eszköz már ez, bár közzététele pillanatában valószínűleg eléggé limitált lesz a különféle félrevezető tartalmak elkerülése végett – írja a Variety.com.

Említést érdemel még Aitana is, Spanyolország első MI modellje, aki havi 10.000 eurót is képes keresni, de mint személy nem létezik. Fotói azonban olyan mértékű hatással bírnak, hogy már több mint 121.000 követője van az Instagramon és hírességek is fel akarták venni vele a kapcsolatot (Euronews.com).

A fentiek mellett még számos felhasználási lehetőség van terítéken és fejlesztésben a MI területén.

Alábbiakban megosztok néhány saját észrevételt, gondolatmenetet a mesterséges intelligencia használatának lélektani hatásairól, valamint elképzelhető effektusairól, főként az iskolai közösség viszonylatában.

A csalósegéd

Középiskolás tanulóink körében észrevételeim szerint kifejezetten megoszlik a MI adta jelenlegi lehetőségek szélesebbkörű ismerete, igénybevitelük gyakran szórakoztató szándékú, vagy feladványok, házi feladatok, projektek megírására irányul. A produktivitás, ötletgenerálás ritkábban szempont, a jobb angol nyelvismeret pedig feltehetően serkenti a diákok folyamódását az ilyen jellegű eszközök használatához.

Egy matematikai egyenletet már egyszerű levezetni telefon segítségével, elegendő lefotózni és pillanatok alatt lépésekre lebontva a megoldáshoz lehet jutni, amit csak át kell másolnia a tanulónak a füzetbe. Számos esetben a leleményes tanuló kiemelkedő teljesítményt tanúsíthat a leadott lapokon, úgy, hogy problémamegoldó képességét az illető szakterületen egyáltalán nem vette igénybe, nem gyakorolta. Ez kontraproduktív a tanítási folyamatra nézve és néha gondot jelenthet a tanár számára is a valós teljesítmény megfelelő minősítésében.

Alkotni, vagy kérni és kapni

Többször felhozom munkám során metafóraként az olvasás és a film, vagy rajzfilmnézés közötti különbségeket. Előbbi esetben az olvasott szöveg megértése nyomán egyéni képzetek segítségével elevenedik meg a verbális tartalom előidézte történessorozat, utóbbiban készen kapunk egy előregyártott vizuális és auditív anyagot, képzeletünk legfeljebb anticipatív, előrevezető találgatásra irányul. Egyik mentális szinten alkotást idéz elő miközben egyéni élményt hagy, másik fogyasztó szerepbe helyez, mi meg legfeljebb elégedettségünket vagy elégedetlenségünket fejezzük ki a kínált anyaggal szemben, ami minden szemlélő számára ugyanaz. Ha a MI által generált videó, vagy képi lehetőségek bővülésére gondolunk, kifejezzük óhajunk, majd generálódik egy tartalom, amellyel ha elégedetlenek vagyunk, újra, meg újra generálhatjuk kedvünk szerint, amíg ez tetszésünket el nem nyeri. Mivel az alkotási folyamatban mi, emberként csupán egy irányító szerepet kapunk, legfeljebb termékélvező és minősítő szerepbe csöppenünk.

Tanulóink számára ez egyrészt az alkotási folyamatba vetett erőfeszítés elértéktelenítését eredményezheti, másrészt viszonyítási alapon az önfejlesztésre elbátortalanítóan hat, mivel a könnyűszerrel generált tartalmak minősége a tanulók felkészültségeit és képességeit messzemenően túlszárnyalja.

Forrásamnézia és perceptív torzulás

A generált tartalmaknak, ha akarjuk, embertásaink előtt nyoma vész. Létrehozhatunk pár parancsal például egy képet, lemásolhatjuk körvonalait egy papírlapra, majd az eredeti képet kitörölve, mi tovább bővíthetjük, színezzhetjük a körvonalakat, melyek akár egy egészen arányos formát, élőlényt ábrázolnak. Míg régebb utána lehetett könnyen keresni a kimásolt rajzoknak, ma az eredetét könnyedén megsemmisíthetjük, és ha akarjuk, magunkénak vallhatjuk. Ugyanezt elmondhatjuk a GPT által generált cikkekről, tartalmakról. Ez egyfajta fantomplagizálásnak is nevezhető. A tanulók körében megszokottabbá, elfogadottabbá válhat a nem saját tartalom sajátjának vallása, veszíthet fontosságából az érdemleges jelleg. Mindemellett olyan figyelemfelkeltő vizuális tartalmak fogyasztása kerülhet előtérbe, melyeknek eredete kevésbé érdekesítő a tanulók számára mint újszerűségük, ingergazdagságuk. A MI adta lehetőségek, olyan vizuális tartalmak létrehozását teszik majd lehetővé, melyekben irreális, a valóságban abszolút lehetetlen történések jelenítődnek meg, ezzel olyan megélés alapú képzetekkel gazdagodhatnak a

fiatalok, amik akár absztrakt, deviáns gondolatokat is előidézhetnek.

Elbizonytalanodás

Számos webhelyen MI által írt közlő, vagy hírcikkek vannak, sokszor észre sem veszi az olvasó, hogy ezeket nem ember írta.

A NewsGuard (tévinformálások leküzdésére alakított társulat) több mint 802 MI által generált hírweboldalt detektált idén év áprilisában, melyek fölött minimális, vagy teljesen hiányzó az emberi felügyelet. Ezekben számos téves, félrevezető információ található. Ha mindehhez hozzátesszük a közeljövő ígerte videógenerálás lehetőségeit, megkérdőjelezhetővé válhat a látott, olvasott online tartalmak valóságértéke. Ez egy fokozott elbizonytalanodást eredményezhet akár konkrét, valós tények fölött is. A szüneteken telefonjukat „bújó” fiatalok világképe, tájékozottsága részben homályba kerülhet.

Számos szakma az emberiség számára veszélybe sodródik, mivel a MI hatékonyabb, nem fárad el és kevesebbet hibázik. A Sora-hoz hasonló lehetőségek már a filmipar bizonyos alkalmazottainak szerepeit érvénytelenítheti.

Mindezen tényezők erős hatással bírnak a szakmai felkészülésre, az ehhez szükséges motiváció fenntartására. A tanulók szakmai orientációja éveken át stabil, ők hosszú időn át mélyítik tudásukat, gyakorolják képességeiket a választott szakterületeken, annak reményében, hogy később sikeres karriert építhetnek majd ki. A MI világának rohamos fejlődési üteme azonban váratlanul megrenget, elérvénytelenít szakmai területeket. Tanulóink körében felléphet egy elbizonytalanodás a szakmaválasztásban, vagy csökkenhet motivációjuk folytatni tanulmányaikat. Emiatt úgy gondolom, a tanárok, iskolai tanácsadók pályaeorientációs tevékenységei szélesebbkörű, folyamatosan aktualizált alkalmasítást igényelnek a mai lehetőségekhez. Már a vlogerek, influencerek is kitéttek az úttörő digitális innovációk lenyűgöző hatékonyságainak.

Kontroll illúzió

Az információs, vagy szűrőbuborék egy személyre szabott online információs környezet. A felhasználónak olyan tartalmakat kínál fel, melyek valószínűleg érdeklik, és kialakult nézeteiben, szokásaiban, érdeklődésében őt megerősítik, az ezektől eltérő információk pedig egyre kevésbé kerülnek a látóterébe (említi a Digitális jólét program). A szóban forgó

buborék egyféle információs izoláció érzetét kelti a felhasználónak, melyben elmélyülhet általa kedvelt tartalmakban. A YouTube, Facebook, Instagram esetében a személyreszabott ajánló algoritmusok a szűrőbuborék kialakítását és fenntartását segítik elő, hiszen előzetes érdeklődésekre, preferenciákra alapozva kínálnak további tartalmakat. A MI ezt az effektust felerősítheti úgy, hogy a felhasználó nemcsak elmélyülhet majd, hanem meg is teremtheti magának ezeket a tartalmakat egyszerű pár szavas utasításokkal. Ez lélektani szempontból egyféle kontroll érzését keltheti, olyan saját világ megtapasztalását, ahol szabadon, kedvük szerint teremthetnek a felhasználók. Egy ilyen illúzióburokban a tanulók komfortzónára lelhetnek, és egyidőben hamis kompetenciaérzetre. Pl. A Replika-hoz hasonló applikációkban (számos egyéb MI létezik ugyanilyen céllal) saját preferenciájukhoz illő virtuális baráttra találhatnak, egy olyanra, akit egy érzelmetlített pillanatban akár kitörölhetnek, hiszen csak egy virtuális adathalmaz. Egy valós személy azonban nem távolítható így el, esetleges nézeteltéréseknél legtöbbször megoldásra van szükség. Gyakori virtuális MI barát (vagy barátnő) használata esetén olyan gondolatminták rögzülhetnek a szűrőbuborékban eltöltött idő alatt, melyek irritábilissá tehetik a tanulókat a valós szociális kontextusokban, mivel ezekben nem óhajuk szerint kapják a reakciókat, és türelmet, kooperációt, empátiát igényelnek. Könnyen frusztrációhelyzetet szül a valódi szociális környezet, a virtuális pedig nem, így megnövekedhet az igény az utóbbiban eltöltött időre az előbbi kárára. A sorozatos frusztráció pedig agresszív megnyilvánulást válthat ki, ami iskolai környezetben is egyaránt elkerülendő. A könnyen szerzett jutalom meg apátiához, érdektelenedéshez vezethet a késleltetett jutalommal szemben, amely energizál és aktivitást serkent.

Elérhetetlen minták

Ha olyan médiainfluencerekre gondolunk, akik (talán helyesebben: amik) nem léteznek a valóságban és hozzáadjuk a MI adta határtalan lehetőségeket (fotók, szövegek, rövidfilmek, pár másodperces videók), olyan viselkedésmoделlek és tárgyi, testi trendek válhatnak követendőkké a fiatalok körében, amiket egyáltalán nem tudnak leutánozni, megismételni. Mondok pár helyben kitalált példát: olyan táncmozdulat amit testünk természetes limitációi miatt lehetetlen leutánozni, olyan ruha, ami élőlényekből van és él, (talán lát, lélegzik), olyan háziállat birtoklása, ami több állat keveréke, olyan

testi tulajdonságok, amik vonzóbbá, atlétikusabbá teszik az illető MI influencert, de valóságban nem létező izmocsoportokat feltételez, extrém testi módosítások, irreális képességek birtoklása stb. Az efféle tartalmaknak való rendszeres kitettség önértékelés csökkenést, kisebbségérzetet és irreális vágyakat adhat a serdülő, vagy kamasz korosztálynak akik egyébként is számottevő testi és lelki változásoknak vannak kitéve az individualizációs, mintakereső és érzelmi ingadozással tarkított fejlődési fázisukban.

Hagyományos iskola és MI

A mesterséges intelligencia hatásai nem érkeznek olyan erőteljesen érzékelhető jelekkel az iskolai életbe mint egyéb, ismertebb jelenségek (pl. viselkedésproblémák, beilleszkedési gondok, bullying stb.). Egész emberiséget átható, exponenciálisan fejlődő jelenségről van szó, melynek pozitív hatásai jelenleg abban nyilvánulnak meg, hogy különféle területeken megkönnyít eljárásokat, a kényelem, problémamegoldás, alkotás, innováció, szórakoztatás területén pedig kiegészítő, vagy helyettesítő eszközként szolgál. Újszerű jelenségről beszélünk az emberiség számára, így a tanulók, tanárok életében is annak minősül.

Gondolataimmal olyan lehetséges hatásokra kívánok rámutatni, melyekkel valószínűleg a közeljövőben a tanárok, iskolapszichológusok és tanulók egyaránt szembesülni fognak.

Úgy vélem, szükség van napjainkban ennek a jelenségnek a minél szélesebb körű áttekintéséhez, a témakör nyílt felszínre hozására iskolákban, hogy a tanulóknak ébredjen egyféle felelősségteljeség a MI adta lehetőségek kiaknázását illetően. Jelen helyzetben megoszlik a tudatosság a tanárok, diákok körében egyaránt a fejlesztés alatt álló és már évek óta használt MI eszközök között, ettől függetlenül az innovációk néha futótűzként terjednek a fiatalok körében, tömeges szociális jelenségeket idézve elő.

Kevésbé körvonalazhatóak a veszélyek, de véleményem szerint szükséges egyféle informatív megközelítés, szelektív tudatosítás ez ügyben a pedagógusközösség részéről.

Az informáló, preventív intézkedések napirenden tarthatják a diákközösséget, ezzel lelki egészségük megőrzéséhez járulhatunk hozzá, hiányában kiéleződhet a generációk között egyféle elidegenedés: a tanulók érdeklődése, kíváncsisága jártasságérzetüket erősítené, ennek következtében a tanárok preventív, informáló intézkedései könnyen elavultnak minősülhetnek előttük.

Forrásanyagok:

1. <https://limewire.com/studio/image/create-image>
2. <https://openai.com/research/dall-e>
3. <https://hu.wikipedia.org/wiki/ChatGPT>
4. <https://openai.com/sora>
5. <https://www.nytimes.com/2024/02/15/technology/openai-sora-videos.html>
6. <https://www.euronews.com/next/2024/03/22/meet-the-first-spanish-ai-model-earning-up-to-10000-per-month>
7. <https://variety.com/vip/sora-ai-video-confusion-human-test-survey-1235933647/>
8. <https://soratextvideo.com/red-teamers-testing-openai-sora-get-early-access/>
9. <https://cdn.openai.com/sora/videos/tokyo-walk.mp4>
10. <https://www.theguardian.com/technology/2023/may/08/ai-generated-news-websites-study>
11. <https://www.newsguardtech.com/special-reports/ai-tracking-center/>
12. <https://digitalisjoletprogram.hu/hu/fogalomtar/strategiak/>
13. <https://www.wsj.com/tech/personal-tech/openai-cto-sora-generative-video-interview-b66320bb>
14. Mark W Howe, Patrick L Tierney, Stefan G Sandberg, Paul E M Phillips, Ann M Graybiel, Prolonged dopamine signalling in striatum signals proximity and value of distant rewards, Massachusetts 2013

VITATKOZÁS HELYETT, VITÁZÁS!

Tőkés-Szabó Judit-Blanka pszichológus, vitabíró

Mi a különbség a vitatkozás/veszekedés és a vita között? A vita strukturált, célja az igazság keresése vagy probléma megoldása racionális érvekkel, tiszteletteljes párbeszéddel. Ezzel szemben a veszekedés érzelmi alapú, célja a másik fél legyőzése vagy saját nézőpontunk erőltetése, gyakran személyeskedéssel és becsméréssel.

A vita és a disputa az ókorban alapvető szerepet játszott a társadalmi élet különböző területein, mint a filozófia, a politika és a jog. Ezek az érvelési formák nemcsak a gondolatok ütköztetésének eszközei voltak, hanem a tudás keresésének és az igazság feltárásának módszerei is. Az ókori Görögországban a filozófusok, mint Szókratész, Platon és Arisztotelész, a dialógusokat és a vitákat használták az igazság keresésére és a tudás átadására. Az athéni demokráciában a népgyűlések során a polgárok nyílt vitákban döntöttek a városállam ügyeiről, míg a római jogrendszerben a jogi viták és perek során az ügyvédek és retorok használták a vitát, hogy védjék ügyfeleik érdekeit. Indiában a különböző filozófiai és vallási iskolák nyilvános disputák keretében vitatkoztak egymással, lehetőséget adva a különböző nézőpontok ütköztetésére és az igazság keresésére. Az érvelés művészete és a különböző vitastílusok

kialakulása mély hatást gyakoroltak a későbbi kultúrákra és a mai vitakultúrára is.

Manapság számos vitastílus létezik (britt parlamentáris, oxfordi, Karl Popper féle és sok más) azonban alapjaiban véve ugyanazok a szabályok. A játékosok egy meghatározott téma (tételmondat) mentén készülnek fel, állító/támogató és tagadó/ellenző oldalról is. Mindegyik vitázónak megvan a saját szerepköre, amelyet követnie kell a felszólalásai esetén, a szintén előre meghatározott időkeretet betartva. A két csapat, állító és tagadó, játékosai egymást követően szólnak fel.

Bizonyára megfordult néhány szülő fejében, hogy ezáltal kamasz, lázadó korszakában lévő gyereke csak még nehezebben kezelhetővé válik. A kamaszkori lázadás az érzelmek harca, a vita pedig éppen alternatíva lehet, hiszen egy olyan hobbi, elfoglaltság, amely fejleszti őket, új ismereteket szereznek, új barátokat és talán a legfontosabb, sikerélményt is ad.

Hogyan? Az első lépés a felkészülés, amely az információ keresést, szűrést és szintetizálást jelenti. Ebben a szakaszban megtapasztalják és megtanulják, hogy hogyan kell keresni, mit kell megvizsgálni, milyen forrásokból érdemes

tájékozódni. Ez rendkívül hasznos, ha arra gondolunk, hogy mekkora információs mennyiség árad felénk nap mint nap. Az ezzel szembeni reziliencia, állóképesség hosszútávon védelmet nyújthat a félreinformálás ellen. Ezzel tehát, fejlődik a gondolkodás, kiemelt módon a **kritikai**. Minden vitát felkészülés előz meg, így az információszerzés és az ismeretek szintetizálása is szükséges ahhoz, hogy felépüljenek az érvek. Ez hozzájárul a tényeken alapuló véleményalkotáshoz, amely pedig védőhálóként szolgálhat azzal az információs áradattal szemben, amellyel nap, mint nap találkozunk.

Továbbá, rendkívül gyors tempóban fejleszti a **kommunikációs készséget**, hiszen a szó erejével kell megvédjék saját álláspontjukat. Fontos tényező itt, hogy objektív és tényeken alapuló, példákkal alátámasztott érvrendszer mentén. A beszédképesség fejlesztése által sokkal magabiztosabbakká válnak a vitán kívüli helyzetekben is, hiszen nem lesz számukra idegen, hogy idegen környezetben, pl. szóbeli vizsga vagy hivatali ügyintézés esetén kell megszólalni.

Ez miért fontos és hol tudjuk felhasználni?

Vitahelyzetekkel, ahol az érvelés és a verbális kommunikáció szükséges, a mindennapi életünkben számtalan alkalommal találkozunk, korosztálytól függetlenül: iskolai felelés, szereplés, szóbeli vizsga, állásinterjú vagy éppen üzleti tárgyalás. Bizonyára mind fel tudunk idézni egy-egy ilyen élethelyzetet. Hiszem, hogy az edukálás a legfontosabb lépés és folyamat a fejlődésben. Ahhoz, hogy a következő generációk, gyermekeink mindennapjait megkönnyítsük, nekünk a feladatunk és a felelősségünk, hogy olyan készségtárat adjunk át nekik, amely segíti őket. A viták során a tanulók is érzik és észreveszik egymáson és magukon a fejlődést, ez pedig jelentős sikerélmény, amely velük marad és megerősíti őket.

Több, mint 15 éves (8 versenyzői és 7 év disputa bírói) vita tapasztalattal a hátam mögött, bátran merem állítani, hogy az élet minden területén és minden napjában hasznosítani tudom ezt a készségemet. Mindenkit arra biztatok, hogy bátorítsa vitázó fiataljainkat és támogassa őket ebben az utazásban.

MIT CSINÁL AZ ISKOLAI TANÁCSADÓ?

dr. Pápai Annamária iskolai tanácsadó

Az iskolapszichológus vagy iskolai tanácsadó munkája sokoldalú és összetett, pszichológiai szakmai ismereteikkel, tanácsadási módszerekkel, eszközökkel több területen, formában és szinten is hozzájárul a tanulók nevelésével kapcsolatos iskolai tevékenységekhez.

Az iskolai tanácsadó sok szempontból olyan, mint egy tanár de mégsem az. Neki is szól a csengő, tízóraizik, néha órákra is bejár, és ő is elmegy télen-nyáron szünidőkre. Sokszor olyan ő, mint egy őrzőangyal, csak akkor veszi észre őt az ember, ha szükség van rá.

De hogyan lehetséges az, hogy sokan nem is tudják ki Ő, hol található meg az iskolában? Ez többek között azért lehet így, mert egy iskolai tanácsadóhoz általában annyi tanuló tartozik, hogy utazó nagykövetségként legtöbbször csak a hét bizonyos napjain és óráiban van az iskolában személyesen, egy számára kijelölt helységben, vagy szünetben valahol a tanáriban. Hogy pontosan mikor és hol van az iskolai tanácsadó, azt a

tanítónénik és osztályfőnökök tudják, vagy fent van az iskola honlapján, az iskolai tanácsadói szoba ajtaján.

Az iskolai tanácsadó a tanulókat érintő kérdésekben együttműködik az iskola vezetésével, a tanítókkal, tanárokkal, szülőkkel és más segítő szakemberekkel is. Eközben azonban szigorúan odafigyel a szakmai titoktartásra is, ami azt jelenti, hogy az együttműködéseket megbeszéli a tanulókkal, szülőkkel is, és a foglalkozások során megfogalmazott, elmondott személyes információkat nem adja tovább. Munkáját intervíziós tanácsadási szakmai keretek között végzi.

A következőkben lássunk néhány kiemelt területet, amelyben az iskolai tanácsadó segíthet:

- ✓ beilleszkedési nehézségek, viselkedés, társas kapcsolatok segítése
- ✓ érzelmi, indulatkezelési nehézségek

- ✓ társakkal való kapcsolati problémák, kapcsolati-, kommunikációs készségek javítása
- ✓ konfliktusok kezelése, kortárs bántalmazás kezelése, megelőzése
- ✓ az iskolai szabályokhoz való alkalmazkodás, viselkedési, problémák
- ✓ tanulással kapcsolatos nehézségek, tanulási motiváció, tanulási sikeresség támogatása
- ✓ stresszkezelés, szorongás, teljesítményszorongás
- ✓ váratlan, súlyos élethelyzetekben való támogatás, krízistanácsadás
- ✓ az osztályközösség, a gyerekek közötti kapcsolatok segítése
- ✓ a közösséget érintő kritikus helyzet kezelése, feldolgozás segítése
- ✓ alapvető mentálhigiénés ismeretek feldolgozása
- ✓ tehetséggondozásban, pályaeorientációban való közreműködés.

Az iskolai tanácsadó munkája egyéni és csoportos tanácsadás formájában is történhet. A csoportos tanácsadás során a következő tevékenységeket végezheti:

- ✓ tanítási órák (pszichológia, társadalomtudományok, stb.)

- ✓ az osztályfőnökökkel vagy tanári közösséggel való együttműködés, megbeszélések
- ✓ bekapcsolódás az osztályfőnöki órákba
- ✓ csoportfoglalkozások különböző témákban (ismeretterjesztő, közösségfejlesztő, érzékenyítő, anti-bullying programok, stb.)
- ✓ tanártestület munkájának támogatása (szakmai, módszertani)
- ✓ szülői értekezletekbe való bekapcsolódás.

Az egyéni tanácsadási munka során következő tevékenységek körvonalazódnak:

- ✓ segítő beszélgetés, tanácsadás a tanulókkal
- ✓ a tanítók, tanárok munkájának segítése, együttműködés és konzultációs lehetőség biztosítása a pedagógus számára
- ✓ együttműködés a szülőkkel a tanulókkal, való problémákkal kapcsolatosan, tanácsadás a szülők részére.

A hozzá fordulók számára lehetőséget biztosít a felmerülő probléma helyi szintű kezeléséhez, illetve a további megoldási lehetőségek megtalálásához. Együttműködik más szakemberekkel és intézményekkel ahova irányíthatja a szülőket és tanulókat olyan esetekben, amikor a probléma meghaladja az iskolai tanácsadói szakmai kompetenciáit.

A NÉPDAL ÉS A NÉPIGYERMEKJÁTÉKOK BESZÉDFEJLESZTŐ HATÁSA

Takács Erika óvodapedagógus „Stefánia” Napköziotthon, Marosvásárhely

„A népi játékok, a néptánc, a népzene és a népdal többek között abban azonos, hogy közösségi műfaj, az emberi kommunikáció emberi eszköze.” (Labáth, 2009,29.o.)

A gyermek a zenével először a szülők, felnőttek által találkozik. Az édesanya dalocskáit, énekeit általában testbeszéd, mimika, mozgás kíséri, ami már a csecsemőnél is boldogságot, örömet vált ki. (Dankó,Nyelvi-kommunikációs nevelés az óvodában, 248.o.) A néphagyomány hordozza a beszéd ritmusát, lejtését, s dallamaiban, játékaiban is őrzi a magyar nép szokásait, gondolkodásmódját. (Az óvodai foglalkozások módszertana,1979,149-150.o.)

Nagyon sok szülő számára a gyermeke értelmi képességeinek fejlődése, gyarapodása a fontos s már óvodáskorban megfogalmazásra is kerül ez, ami rendben is van, csupán azt felejtik el, hogy a kisgyermek életében a direkt tanulás, tanítás csak iskoláskorban kezdődik el. Ennél korábban az érzelmi beállítottság, a megtapasztalási és tevékenységi vágy s maga a játék a legfőbb jellemzője a kisgyermeknek. Fejlődését, alakulását csak ezen utóbbiak figyelembevételével

érhetjük el. (Komáromi, 2012, 9.o.) Ezért az óvodai beszédkésztségfejlesztés, beszédművelés is csak játékos keretek között valósulhat meg. Már a legelső óvodai napok spontán-,szerepjátékai is a kommunikációs helyzetekhez szoktatják a gyermekeket s még csak ezután következik az igazi fejlődés.

Kádár Júlia megítélése szerint a beszédkésztség fejlődését és fejlesztési lehetőségét három tényező befolyásolja: az egyik a környezet, a másik a gyermek érzelmei és a felnőttöz fűződő érzelmi viszonya, a harmadik pedig a játék. A kisgyermek már születésétől fogva figyelemmel kíséri a körülötte lévő világot s a környezetéből jövő ingereket érzelmi szempontból választja ki és szintetizálja. Mivel ebben a korban tetteit az érzelmek irányítják, így a felnőttöz fűződő szoros érzelmi viszonya is cselekvésre serkentheti. A játék, mint fő tevékenységi forma mellett még egy nagyon fontos óvodáskori jellemző a túlzott mozgásigény,

amelyet az óvodában játékos mozgás elégít ki, mint a fogócska, ritmikus mondókák, dallammal kísért körjátékok, szabályokkal ellátott labdajátékok.

A gyermekek által kedvelt és hamar elsajátított ősi, népi mondókák, a népi gyermekjátékok, kiszámolók, a felelgetős játékok is mind a játék, mozgás, ritmus, érzelmek meg a beszéd kapcsolatára mutatnak rá. (Sugárné Kádár, 1986, 112.o.) Ugyanakkor ezek birtokában nagyon könnyen megismerkedhetnek népünk ősi hagyományaival, érzelmeivel, szokásaival, dallamvilágával, mozgáskultúrájával, nyelvével miközben fejlesztik a gyermek ritmus-és ütemérzékét, a nagymozgásokat és a finommotorikát, a fantáziát, az érzékelést és észlelést, zenei képességet, a beszéd-és zenei hallást, a kommunikációs és mimetizáló képességet, a beszédkészséget, beszédkedvet. (Dankó, Nyelvi-kommunikációs nevelés az óvodában, 248.o.)

Dr.Kassai Ilona bölcsődés gyerekeknél figyelte meg a zene beszédfejlesztő hatását. Tapasztalta, hogy a dalok állandó ismétlésével a gyermekek hamarabb interiorizálják a szöveget, sőt a dalok bizonyos szavait alkalmazzák különböző játékaik során. Továbbá azt is megfigyelte, hogy a beszédet megzenésítik, vagyis egyes szavak kimondása egy már tanult dal dallamával történik. Továbbá megfogalmazta, hogy „...a változatos helyzetekben folyó gyakori éneklés a zenei képességekre gyakorolt hatásán túl kommunikációs biztonságot fejleszt ki a gyermekekben, ami főként abban nyilvánul meg, hogy közléseik korábban szocializálódnak, és aktívabb szókinccsükkel több beszédaktust kezdeményeznek.” (Dr.Kassai, 1984, 297.o.)

Sugárné Kádár 5-8 éves gyerekeket mért fel, összehasonlítva a ritmikus mondóka reprodukálását a cselekvésre utaló prózai mondatok reprodukálásával bebizonyítva, hogy az előbbinél finomabban összehangolt beszéd született, mint utóbbiban. A

szöveghez társuló légzésritmust, hangprodukciót mozgásos megnyilvánulások és ritmikus együttmozgás követi. Példának megemlíteném azt a helyzetet, amikor az óvodás versmondását „hintázó mozgás” kíséri. (Sugárné Kádár, 1985, 115.o.) Ugyanakkor ő is azt hangsúlyozza, hogy a gyermeki beszéd fejlődését befolyásolja, meghatározza a játék, a mozgás és a ritmus. Kutatásokat végezve azt tapasztalta, hogy a kommunikáció létrejöttét és eredményességét nagyban befolyásolja a ritmus. A mondókázást, verselést a ritmus követi, így a beszédminőségek belső koordinációjára és a pszichofiziológiai koordinációra hatással van a ritmikus mozgás.

Dankó is vallja, hogy „A ritmikus szövegnek, dallamnak jótékony hatása van a beszéd összetevőinek belső szerveződésére, az együttes mozgásra.”

(Dankó, Nyelvi-kommunikációs nevelés az óvodában, Okker kiadó, 249.o.)

Az anyanyelv és mozgás kapcsolatát már egész kicsi korban megfigyelhetjük, hiszen a gögicséléshez mozgás, a mozgáshoz gögicsélés, kiáltozás társul. Az édesanya is a gügyögés dallamáról ismeri fel a gyereke szükségleteit. A családtagok szavait, közléseit is leghamarabb a beszéd dallamából, hanglejtéséből érti meg. Majd az első beszédmegnyilvánulásainál is azt láthatjuk, hogy közel áll a zenéhez, hiszen a megismert állatok, tárgyak, jelenségek nevét hangjuk utánzásával fejezi ki. A népi gyermekjátékok is az anyanyelvhez hasonlóan szoros kapcsolatban vannak a mozgással. (Szarkáné Horváth, 1995, 15-16.o.) Ha a zenét spontán mozgás követi, az elősegíti a zenével való azonosulás lehetőségét. A zene-mozgás együttes a gyerek teljes személyiségét fejleszti. A játék során a gyerek felszabadul, élvezi, megszabadul gátlásaitól miközben észrevétlenül a hangképző szervek fejlesztése is folyamatban van. (folytatás következik...)

A MESE SZEREPE ÓVODÁSKORBAN

Dozsa Zsuzsanna, óvónő Nyáradszeredai "Deák Farkas" Általános Iskola

A mese az irodalmi alkotások őse, kezdetleges formájában a kultúra küszöbe előtt bolygó ember epikájaként nevezi meg Zilahi Józsefné, amely át van szöve lírai és drámai elemekkel. A mese a nyelv ünnepi ruhája, amely által a magyar nép lelke és beszéde szól hozzánk.

A gyerek első mesekorszaka az első életév, amikor érdeklődik a környezete tárgyai iránt, játszik a könyvekkel, nézegeti azokat, nem ismerve még funkciójukat. Két éves korban már szívesen hallgat történeteket, főleg ha ő a főszereplő, vagy egy hozzá hasonló gyerek. A három éves gyerek már tudja, hogy melyik a kedvenc meséje. Ebben a korban szívesen hallgatnak állatmeséket, láncmeséket, rövidebb meséket. A nagy mesekorszak négy éves korban kezdődik el, Bühler szerint ez a kor a *yálaszfal a mesére való beállítódásnak*”, amikor a gyerek tudatszintje egy magasabb fokra lép. Ebben az időszakban jelen van a képzel, varázslatos birodalom valamint a valós világ. Öt éves kor körül már kedvelik a

bonyolultabb tündérmeséket is, ebben a korban már értik is ezeket a meséket.

A gyereknevelés egyik fontos feladata, hogy úgy neveljük gyerekeinket, hogy megtalálják az élet értelmét. Fejlesztünk kell azokat az erőforrásokat, amelyek felszínre hozva érzéseiket, erősítik képzeletük és értelmük fejlődését. Segítségünkre lehetnek ebben a ngyszülőktől kapott örökségünk, a mesék. A mai gyerekek életében hangsúlyosan jelen vannak a vizuális tömegkultúra elemei, ezért még fontosabb számukra a személyes, bensőséges kapcsolat, amelyet létrehozhatunk a mesélés által. A hallott mese elindítja belső képeiket, amelyek segítenek belső szorongásaik, vágyaik, indulataik feldolgozásában. A képernyők nyújtotta külső képek leállítják a belső képalkotást. Ebben az esetben nem történik meg a feldolgozás, ezeket a képeket csak elraktározza a gyerek. A felgyülemlett képek feldolgozás hiányában feszültséget okoznak.

Bettelheim kihangsúlyozza, hogy a gyerekek mesére, népmesére van szüksége ahhoz, hogy eligazodjon ebben a bonyolult világban, lelki labirintusában, rendet teremtsen érzésvilágában. A jó mese mozgásba hozza képzeletét, fejleszti intellektusát, eligazítja érzelmeiben, segít szembenézni félelmeivel, vágyaival, megoldásokat nyújt a problémákra. A mesék komolyan veszik a félelmeket, szorongásokat, rámutatnak arra, hogy az embernek szeretetre, elismerésre van szüksége. Megoldásokat is mutat, főhősnek bátran kell kilépnie a világba, elszakadva a biztonságos környezetből, hogy megtalálja a helyét, elérje a céljait. A mai gyerekek többsége már nem a jól integrált közösség biztonságos közegében nő fel, emiatt számukra még fontosabb a főhősök példamutatása, akik egyedül vágnak neki a világnak. Sok gyerek magányosnak érzi magát, ahogy a főhős is, akit különböző élőlények segítenek. A gyermek is közel érzi magához ezekhez a természetben megtalálható dolgokhoz: fákhoz, élőlényekhez, állatokhoz. Ezeknek a dolgoknak, élőlényeknek varázserejük van, amelyek megoldást nyújtanak a válsághelyzetekben, evvel arra biztatják a gyereket, hogy ne csüggedjen el, ha nem sikerül valamit megoldania. Táplálja a lehetőségekbe vetett hitét, hogy ne veszteséggént élje meg csalódásait, bátorítja, hogy induljon el bátran a világba, hisz mindig akadnak segítők.

A mesék hallgatása közben megnyílik a gyerek számára a csodák birodalma. Azonosulva a mese főhősével együtt cselekszik vele, együtt hadakoznak, küzdenek az igazságért. A gyerek olyan tulajdonságokra tehet szert a képzelete segítségével, amelyek a valóságban nem

lehetségesek. Ez kompenzálhatja testének korlátait, esetleg fogyatékosságait, kielégítheti legnagyobb vágyait, kibékülve ezáltal saját valóságos testével.

A gyerekeknek megvan az a képességük, hogy hinni tudjanak a csodákban, a varázslatban. A mesék tökéletesen illeszkednek a gyerek gondolkodásához. Átéli a mese történéseit, tudja, hogy nem valósak, de felfüggeszti gondolkodásában az igaz- nem igaz kategóriáját. Ezt nevezzük kettős tudatnak. Ebben az állapotban a gyerek belső képek kivetítésével látja a világot, ezeket a képeket pedig különböző érzelmi töltetekkel gazdagítja. Képekként határozzuk meg, de nem csupán képi látványról van szó, hanem olyan érzékleti együttesről, amelyben megjelenik az öt érzékszerv is: látás, hallás, tapintás, ízlelés, szaglás is. Ezek a képek a gyermeki gondolkodás első kapaszkodói, segítségükkel össze tudja kötni a múlt eseményeit a jelennel és a jövővel. Szorongásait is belső képekkel oldja. A gyerek érzi, hogy melyek azok a mesék, amelyek számára fontosak, vagy amelyekkel nehezen azonosul.

A kisgyerek élete során eljut arra a pontra, amikor szülei már nem „szolgálják ki”, nem csinálnak meg mindent helyette, elvárják, hogy önállósodjon. A gyerekek ezt az időszakot rosszul élhetik meg, úgy érzik, hogy magukra maradtak. A mesék erre az időszakra is utat mutatnak, amikor a főhős olyan helyzettel szembesül, amelyre nem készült fel. A gyerek függetlenedési szakaszán felhalmozódott szorongások, feszültségek is feloldódnak a mesék hatására. Bettelheim így fogalmaz: „Minden mese olyan varázstükör, amely belső világunk valamelyik összetevőjét tükrözi, és azt az utat, melyet meg kell járnunk, hogy eljussunk

az értetlenségtől az érettségig. Aki hajlandó belemerülni abba a mély igazságba, melyet a mesék közölnek velünk, először csak egy mély, csöndes vízfelületet fog látni, amely saját képét tükrözi vissza; rövidesen azonban felfedezi a mélyben lelke belső zűrzavarát, de meglátja azt is, milyen úton nyerheti el a békét önmagával és a világgal: küzdelmeinek ugyanis ez a jutalma”.

A magyar népmesék bizonyítják a magyar népi lélek mélységét és tisztaságát. Egyik ilyen motívum a „jótét helyébe jót várj” ismétlődése. A szegény, magányos vándorlegény segít az elesetteb, bajba került állatnak, madárnak, öregasszonynak. Ennek következtében olyan varázslatos tárgy birtokába kerül, amely átsegíti a nehézségeken, amely segítségével leküzdheti az akadályokat. Az erő és a siker feltétele tehát a lelki jószág. Egy másik ilyen motívum a „hamuban sült pogácsa”, amellyel az édesanya engedi útjára fiát. Ez a pogácsa jelképe

az anyai szeretetnek, gondoskodásnak, a gyerek lelkébe ültetett otthoni örökségnek: hitnek, jószágnek, szeretetnek, becsületességnek, mindazoknak a képességeknek a sokasága, amelyek segítenek megtalálni az életutat. Amikor a fiatal hős elfárad, elcsügged útja során, tarisznyájába nyúlva erőt meríthet, és megújult lendülettel folytathatja útját. Hasonló mély lelki értéket képvisel a táltos paripa, amely általában a legsoványabb, gondozatlan, de a parázstól szárnyakat kap, varázslatos lesz, nem ismerve akadályt szárnyal. Mélységes szimbóluma ez az emberi lélek elrejtett isteni tulajdonságainak, amelyeket ha „élő parázzsal”, isteni tűzzel etetünk felszínre jönnek.

A meséknek megnyugtató, vigasztaló, „simogató” hatásuk van. Boldizsár Ildikó így fogalmaz: „Pusztán a mesehallgatás képes olyan folyamatokat elindítani a lélekben, amit nevezhetünk egyszerűen lélekfrissítésnek.

Bibliográfia:

Bettelheim, Bruno (2000), *A mese bűvölete és a bontakozó gyermeki lélek*, Szombathely, Sylvester János Nyomda.

Boldizsár Ildikó(2019), *Meseterápia. Mesék a gyógyításban és a mindennapokban*, Budapest, Magvető Könyvkiadó és Kereskedelmi Kft.

Szilágyiné Gálos Ildikó (2008), *Az olvasóvá nevelés megalapozása óvodás kortól kisiskolás korig*, Budapest, Szeretve Tanulni Oktatási Egyesület.

MIRE TANÍTHAT AZ ERDŐ MÁR ÓVODÁSKORBAN?

Óvónő: Györfy Enikő Manpel Napköziotthon – Marosvásárhely

„A jó tanítás interaktív, egyénileg vonja be a gyereket a folyamatba, s minden érzékre hat, vagyis megfelel a gyerek személyiségének.” Malcolm Gladwell

A gyermek először a családban, majd tágabb közösségekben tanulja meg az életben maradáshoz nélkülözhetetlen ismereteket. Az együttműködést is tanulni kell, és ehhez társak szükségesek, - ilyen amikor közösségekbe kerülnek a gyermekek, amikor óvodások lesznek. Fontos a kooperatív tanulást minél gyakrabban alkalmaznunk az óvodai nevelés során akár a csoportteremben, de nemcsak, hisz ez a foglalkozás a természetben tud igazán kiteljesedni a kültéri óvodai tevékenységek során. Mindez az óvodásokat a másokkal való törődésre, önzetlenségre, segítségnyújtásra szocializálja.

A gyermeki érdeklődés felkeltése és a figyelem fenntartása interaktív, játékos, élményközpontú, cselekedtetetés oktató formában, a szabadban zajló tevékenységek során valósítható meg leginkább

Foglalkozásaink tervezésekor arra kell törekszünk, hogy az óvoda korosztály játékos, kreatív, élményközpontú foglalkozások során ismerkedjen meg az erdő, illetve a természet témájával, hogy minden kelléket, játékot, kreatív feladatot, egyedi módon készítsenek el, ezzel is szemléltetve, hogy a bennük rejlő kreativitás, a közös alkotás élménye többet ér, mint a

boltok polcain sorakozó, csillogó, ám mesterséges, tömeggyártott játékok hada.

A csapatmunka során legjobban gyakorolhatják a résztvevők az együttműködést, így lehetőség nyílik a szociális és kooperációs képességek fejlesztésére (a szociális kommunikáció a beszélgetés, vita, mások türelmes meghallgatása, saját ötlet átadása a csoportnak, a segítség, a vezetés, a döntéshozás, a bizalomépítés, a versengés, a konfliktuskezelés stb.) az empátiás és toleranciaképességre, amely során „felfedezhetjük” a lemaradó kisebb gyerekek felzárkóztatásának lehetőségét is.

A csoportban eltűnnek a gátlások, mivel minden csoporttag közreműködésére szükség van, így egymás elfogadása könnyebben sikerülni fog.

A csoportos összteljesítmény mennyiségileg több és jobb, a gyerekek figyelnek egymásra, motiváltabban, egymást is segítve, élményszerűen, eredményesebben végezhetik a feladataikat, feloldva az egyének gátlásait, szorongásait.

A feladatok megértése után, a közös célok, felelősség mindegyike hozzájárulhat a közös munkához és így több a megoldási lehetőség; az egymástól eltérő többféle képesség, készség, tudás, magatartás gazdagíthatja a közös eredményt.

A végeredményekben - finalításokban való közös örömforrás, elősegíti a pajtások iránti tiszteletet és segítőkészséget, a reális énkép kialakulását, önértékelésük reálisabbá válását, jobban megismerhetik egymást.

Az óvodai élet egyre több területén válik nélkülözhetetlenné az együttműködő munka. A csoportmunka alkalmas arra, hogy oldottabbá és kellemesebbé tegye a szabadban zajló tevékenységek légkörét. A természet szabadságában- feszültségmentes légkörben, jó érzéssel végzett feladat lehet fejlesztő, hiszen nem kényszeríti passzivitásba az óvodások többségét, minden gyereknek szereplési, megnyilvánulási lehetőséget biztosít.

Az együttműködés ereje nemcsak a gyerekeknél nélkülözhetetlen, hanem az outdoor tevékenységek megszervezésénél és kivitelezésénél, ahol nagy segítséget nyújthatnak a szülők is, valamint *Wass Albert* felejthetetlen és elvarázsoló meséi az *Erdők könyvéből*.

Az *erdő varázsa* témára összpontosítva egy gyermektáborozás alkalmával a közeli lombhullató erdő adhat lehetőséget a tevékenységek megszervezéséhez, ahol a tanulási helyzeteket a játékos tapasztalatszerzésre alapozhatjuk. Játékos formában alkalmazott gyakorlati, szenzorikus tevékenységeket választottunk, amelynek keretén belül, felhasználtuk az eddigi ismereteiket a természeti környezetről, majd ezekre építve új ismereteket származtatunk át észrevétlenül.

A *tevékenységek napi célja*: - környezetkímélő viselkedés kialakítása

Feladatok: - az élőhely és a természeti környezet közvetlen megfigyelése, megismerése

és felfedezése

- erdei állatok, esetleges állatlábnymok megfigyelése

- nyitott térben való tájékozódás

- a gyerekek közötti kapcsolatok erősítése

- az együttműködési készség fokozása

Csapatokat alakítottunk ki, amelyek vegyes korosztályúak voltak..

A csapatok első nap az elvarázsolt forrás felkutatására indultak, amely által megismerkedhettek a hellyel,

bejárhatták a tábor helyszínét, és így beleolvadva mesés bevezető segítségével az erdő varázslatos birodalmába. Második nap a só útját járták végig, megszámlálva a tanösvény menti sós vizű tavakat, felfedezve azok érdekességeit, majd a sikeres felderítést egy sófürdővel lehet zárni, amikor a gyerekek egy „krokodilbusz” vagyis egy nagy farönk segítségével jutottak át az egyik partról a másikra, amely nagyon nagy élményt jelentett az egész nagy csapat számára. Harmadik nap ügyességi játékokban vettek részt, kipróbálhatták, összemérhették tudásukat, erőiket, ügyességüket, amely által csapatuk egyre jobban összekovácsolódhat. Negyedik nap kerülhet sor a már összeszokott csapatok legnagyobb megmérettetésére, amikor Szömörce boszorka levelet küldött, amelyben bejelentette gaztettét, hogy megmérgezte az erdő minden növényét és mérgét nem vonja vissza addig, amíg a Manpel Napközi Micimackó csapata nem állja ki az általa kitalált próbákat.

Ráhangelő játékként erdőzenekart alakítottunk, eljátszottuk, természetes kellékek (kavicsok, levelek, ágak) segítségével az indulónk dallamát, amelyre majd szöveget kellett költenünk..

A csapatok elindulhattak az erdő megmentésére, indulójukat énekelve, jelezve Szömörce boszorkának érkezésüket.

Am az elvarázsolt erdőbe nem lehetett olyan könnyen bejutni, hisz az erdő bejáratánál egy óriási pókháló fogadja a csapatokat, amelyen át kell kelni. Ha sikeresen átjutnak az első akadályon, az útmutató nyílak segítségével indulhatnak tovább. A figyelmesebbek már észre is vettek valamit az egyik fa tövében. Az nem más mint a Piros Tündér, akit csak egységesen szép és hangos népdallal lehet felköltöni. Amelyik csapatnak ez sikerült, az útbaigazítást és figyelmeztetést kapott a következő próbáról, ami egy mocsaras úton vezet be a „sűrű sötét” erdő mélyébe, amelyben nem láttak semmit, hisz szemük be volt kötve, és csak egy kifeszített húzal segített útjukat, amely elvezette a gyerekeket ahhoz az óriási fához, amelynek odujában Szömörce a mérgeit tárolja. Viszont nem olyan könnyű ezekhez hozzáférni, először fel kellett mászni a fára, ami talán az egyik legnehezebb erőpróbát jelentette, hogy megszerezhessék az erdő megmentői a mérgeket. A sok mérgező, szennyező anyagot magukhoz véve, elindulhattak a mérgek megsemmisítésére, amit az elkövetkezendők teljesítése során sikerült megoldani.

Az erdő mérgeinek, szennyező anyagainak kiküszöbölésére a csapatok külön-külön kaptak egy-egy

lapot és zsírkrétát. Feladatuk három különböző fa kérgének lenyomatát elkészíteni satírozással (így megszabadulni a mérgektől), majd a hozzátartozó falevelet a megfelelő helyre ragasztani.

Szömörce boszorka még nagyon sok bosszúságot okozhat a nap folyamán. Az erdő jóságos manói viszont résen voltak és segítettek elkerülni a felállított csapdákat is. Végül beismerve vereségét, Szömörce feloldotta az átkot, majd este a tábortűz mellett engedélyt kért a gyerekektől arra, hogy továbbra is ott lakhasson a szeretett erdejében. A gyerekek bizalmat szavaztak és barátjukká fogadták eleget téve kérésének. Segítséget a manók szerepében a lelkes szülők nyújtottak.

A feladatok teljesítései, és a mérgek eltüntetése után minden csapat szerez egy kis facsemetét, amit majd az óvodához közeli helyen fogunk elültetni, a “Mi kis erdőnk” cím alatt. A facsemetének az előre eltervezett helyen gödröt ásunk. Közösén meglocsoljuk, ha kész a gödör és belehelyeztük, betemetjük a gyökerét. Az elkövetkezőkben gondozzuk

Az interaktív módszereket felölelő outdoor tevékenység során igyekeztünk a gyerekeket olyan helyzetekbe hozni, ahol élethű tapasztalatokra tehetnek szert, élményekkel gazdagodhatnak. Reméljük sikerül a világ egy részét kényszer nélkül, jókedvvel megmutatnunk, olyannak, amilyen.

A tevékenységek során próbáltuk kialakítani a gyerekekben a környezettudatos, a természet kincseit védő, óvó magatartást, hogy megértsék - az erdő és a környezetünk értünk van és mi felelősek vagyunk értük, egyikünk sem tud létezni a másik nélkül.

Másik fontos célunk az volt, hogy el tudjuk “ültetni” a gyerekekben a természetszeretet magját, hogy rá

tudjanak csodálkozni a természet szépségeire, hangjaira, élőlényeire, hogy lássák és értékelni tudják annak természetes szépségeit, hogy látó emberekké váljanak, ahogy erre Wass Albert is felhívja a figyelmünket:

“Te látó-ember leszel, ugye?

Amikor az erdőre kimégy, figyelve lépj, és lábujjhegyen. Mihelyt a fák alá belépsz, és felrebben előtted az első rigó: akkor már tudnod kell, hogy az erdő észrevett.

Ha megállsz egy pillanatra, hallani fogod a szellőt, ahogy a fák között tovaoson. Te már tudod, hogy ezt a szellőt az angyal rázta elő, köpenye ráncaiból. Ha jól figyelsz, a manókat is hallhatod: surrannak, matatnak itt-ott a sűrűben. Sok dolguk van, igyekezniük kell.

A virágokat is láthatod majd, és minden virág kelyhéből egy tündérke les reád. Figyelik, hogy rontó-ember vagy-e? Azoktól félnek.

De te látó-ember leszel, és a tündérek ezt hamar felismerik. Kiülnek a virágok szirmaira, és kedvesen reád kacagnak. De akkor már a patakot is meghallod, ahogy neked mesél, csodálatos meséket az erdőről. ...

Haladj bátran, egyre mélyebben az erdők közé. A fák alatt, itt-ott még láthatod a harmatot, ahogy megcsillan a fűszálak hegyén. Jusson eszedbe, hogy angyalok könnye az. Angyaloké, akik sokat sírnak még ma is, mert annyi sok embernek marad zárva a szíve a szép előtt.”

Indulnak a csapatok...

“ Vigyázat, veszélyes!”

“Sikeresen átkeltünk”

“A sötét úton, kötélsel segítségével”

“Felmegy a legény a fára..”

“Gyerünk, te is meg tudod csinálni!”